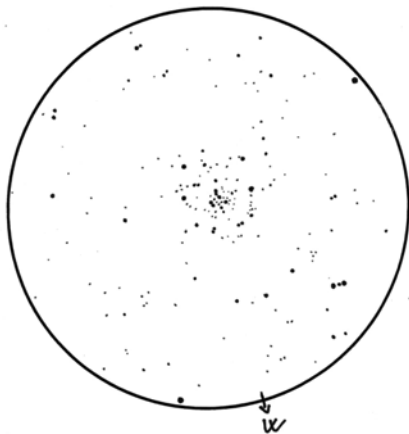

Vizuális mélyég-észlelés

Gyakran olvashatjuk, amint a fórumokon arról folyik a párbeszéd, hogy vajon van-e értelme vizuálisan észlelni, rajzolni a 21. században. Az érvek sokaságát ellene és mellette felsorolni lehetetlen lenne, ezért arról szeretnék írni, hogy én miért szeretem a vizuális észlelést és a rajzos megfigyeléseket; hogy mióta rajzolok, mik a tapasztalataim.

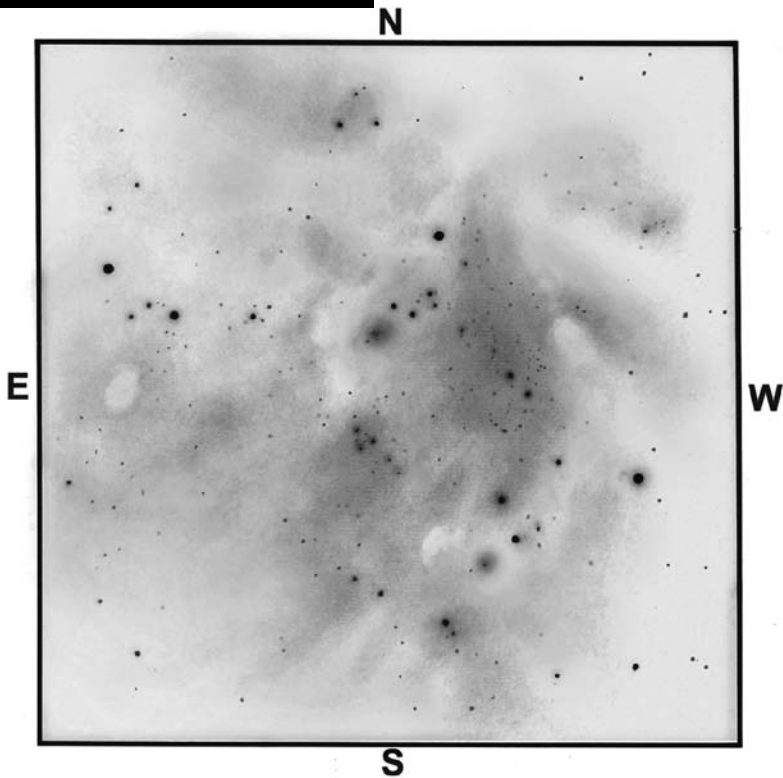

Az M34 nyílthalmaz a Perseusban. 130/650 T, 26x, 2°10'

Az első rajzos észleléseimet 2003 vége felé készítettem, ugyanis eddig az időpontig leginkább csak ismerkedtem az égbolttal, ismerkedtem a távcsőben látott jelenségekkel, égitestekkel és az esetleges zavaró tényezőkkkel, hibaforrásokkal. Természetesen ezt nem előre tervezett módon tettem, hanem tudat alatt, mintegy ösztönösen. Az első rajzaim az alábbi objektumokról születtek: Fracastorius-kráter, Vénusz-sarló és az Orion öve. Ezek a kezdetleges megfigyelések nagyon jó alapot teremtettek, hogy az érdeklődésem elmélyüljön, és maguk az égitestek, a rajtuk végbemenő fizikai folyamatok is érdekeljenek. Ez azért volt fontos, mert az érdeklődésem sosem lankadt, ugyanis nem csak mint rajztéma érdekelt az égbolt, és nem

élménytávcsövet vásároltam. Magamra mindig is mint amatőr „kutatóra”, megfigyelőre tekintettem – bármilyen nagyoknak is tűnnek ezek a szavak. A rajzolás ebben segített elmélyülni! Olyannyira, hogy ezért mind a mai napig nagyon hálás vagyok. Az égitestek aprólékos vizsgálata és a látottak papírra vetése mélyen beleivódott az emlékezetembe. Például nagyon sok rajzomat emlékezetből is újra tudnám rajzolni, legyen az egy csillaghalmaz, holdkráter vagy egy felszínforma a Merkúr korongján. Az emlékezetbe való elraktározás természetes következménye pedig az lett, hogy kialakult egy nagyon jó tájékozódási képesség is, ami rendkívül hasznos az éjszakai égbolton. Még mielőtt valaki azt hinné, magamat dicsérem; nem így van! Egész egyszerűen arról van szó, hogy ha valamit nem csak elolvastunk, hanem le is írunk, papírra vetünk, akkor az mélyebben elraktározódik a fejben. Ugyanígy, ha egy csillagmezőt nem csak megnézünk, hanem le is rajzolunk, az jobban megmarad emlékezetünkben.

Mindig is szerettem azokat az észlelési programokat, amelyeket csak kevesen művelnek. Szeretek új dolgokat felfedezni, vagy mellőzött objektumokat megfigyelni. Az észlelési területek közül a mélyég-megfigyelés áll hozzám a legközelebb, s ezen belül is a nyílthalmazok, csillagcsoportok és aszterizmusok megfigyelését szeretem. Kiemelt célkitűzésem, hogy az égi egyenlítő alatt az őszi és tavaszi égen a lehető legtöbb leészleljem – természetesen az északi égbolt aszterizmusait is rajzolom. 2013. december 27-e estéjén emlékezetes észlelést végezhettem egy igen déli fekvésű csillagképben. A kicsiny Véső csillagképben lévő Streicher 19 elnevezésű objektumot rajzoltam binokulárommal. A nagyszerű légkörnek köszönhetően a kis távcső nagyon szépen megmutatta a –31 fokalos deklináció elhelyezkedő csillagcsoportot. Ezen az estén az volt az az érzésem, mintha

A Scutum csillagfelhő. 10x50-es binokulár, 10 fok látómező (panorámarajz, több éjszákás munka eredménye)

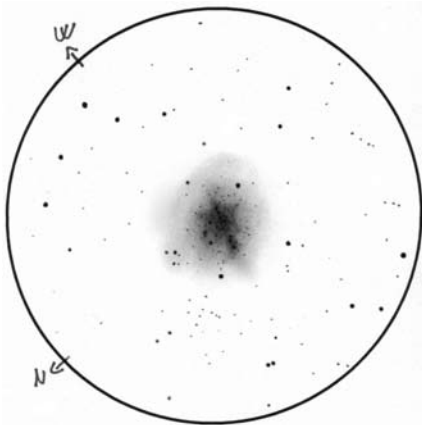
„új égboltot” kaptam volna Karácsonyra; a közismert Orion, Szekeres, Oroszlán, Sas stb. csillagképek mellett eddig megfigyeltem az égbolt eme rejtett, igen déli zugairól.

Nagyon kedvelem továbbá a rajzolásban, hogy közvetlen kapcsolatot tart fenn az észlelő és az égbolt között, és olyan, csak a távcsőben látható jelenségekkel ismerteti meg az embert, amire máshogy nincs lehetőség. Amikor több rajzot is készítek egy éjjel, akkor összedávva akár órákat is nézek a távcsőbe.

Előre szoktam készülni egy-egy észlelésre; gondosan kilistázom, mit szeretnék látni, rajzolni, megörökíteni. Este már korán ki szoktam pakolni az udvarra, és általában a sötétedést már teljes „menetfelszerelésben” várom végig. Kevés jobb módja van a sötétadaptációnak, mint a szürkület csendessége. Nem kell erőlködni, és van ideje az embernek egy kicsit elmerengeni, kifújnia

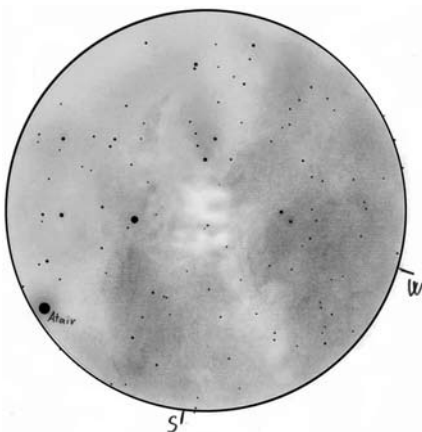
magát. Amikor beáll a sötétség, nekikezdek az objektumok felkutatásának. Rendszerint azzal kezdek, amelyik a legdélebbre és legnyugatabbra helyezkedik el az adott pillanatban. Igyekszem lehetőleg a delelésük környékén, vagy az után elkapni őket, mivel DK-re zavaróak Vásárosnamény fényei. Többször is megállok az észlelések közben, kicsit sétálok az udvaron. Télen még tornázom is, mert máskülönben megfáznék.

Mivel mások rajzait is szívesen böngészem, mindig rácsodálkozom arra, milyen sokféle stílusban lehet megörökíteni ugyanazt a témát, ami nem jelenti azt, hogy egyik munka hitelesebb lenne a másiknál. A különböző rajzstílus, rajzkészség még nem zárja ki a látottak pontos, precíz megörökítési módját. Ez természetesen csak abban az esetben igaz, ha a rajzoló a legalaposabb, leglelküismeretesebb és legbecsületesebb munkát végzi.

Az M71 GH Sge. 13 T, 103x, 30'

Még egy előnye van a rajzos, vizuális észlelésnek; az hogy a többi észlelési módhoz képes olcsó. Itt is szükség van ugyan eszközökre, ám a legfontosabb műszerünk – a szemünk – már alapfelszerelésként rendelkezésre áll. Ez a műszer nem avul el. Ha megsérül, meggyógyul (jó esetben), ráadásul edzhető, teljesítménye mind érzékenységben, mind felbontásban növelhető. Hitetlenkedve olvastam régebben a beszámolókat arról, hogy egyes észlelők a sok távcső mellett töltött óra után élesebb, érzékenyebb látásra tettek szert. Most már én is ezt tudom leírni

A „Sas barlangja”, a híres „E”-kód a Sasban (Barnard 142–143). 10x50 binokulár, LM=6,5°

önmagamról, annak ellenére, hogy még sok a tanulnivaló!

Kifejezetten jó, ha van valamilyen elképzelésünk/tervünk arról, milyen észlelési programmal szeretnénk foglalkozni. Rengeteg égitest, objektum található az égbolton, ezért szükséges az előretervezés. Pl. az égbolt fényes gömbhalmazainak/nyílthalmazainak/galaxisainak végigészlelése. A bolygók láthatóságának nyomon követése, dómok megfigyelése a Hold felszínén, Magyarországról csak nehezen megfigyelhető déli égitestek észlelése. Megfigyelési programunknak csak a képzeletünk szab határt, s nem vagyunk kötelesek „leragadni” egy-egy jól megszokott témánál, ha vannak innovatív ötleteink.

Buzdítok mindenkit a rajzolásra, vizuális észlelésre, és a látottak pontos dokumentálására. Az itt szerzett tapasztalatoknak, készségeknek, az élet különböző területein vehetjük hasznát. Olyan formában, ahogy azt nem is gondolnánk, például egy szépen megalkotott szakdolgozatban, kiselőadásban, pontosan vezetett programtervben, netán amikor valami „rendkívüli” eseményről kell felvilágosítást adnunk a laikusoknak.

Volt egy alkalom, amikor kiselőadást kellett tartanom a gimnáziumban egy bizonyos témáról, az emelt biológia órán. Nagy hasznát vettem akkor annak a készségnek hogy hogyan dokumentáljak eseményeket, megfigyeléseket. Az eljárás hasonló volt egy csillagászati megfigyeléshez, csupán itt egy kisebb tájegység síkságának növényzetéről kellett megfigyeléseket készíteni. A növények leírása, jellegzetességeik, élőhelyük, a növénytársulások feltérképezése mind nagyban hasonlítottak egy csillagászati megfigyelésre, főleg a menetükben. Természetesen a két téma különböző, de mégis jól be tudtam illeszteni az amatőrcsillagászat során szerzett tudásomat abba a folyamatba, amely egy szép előadás elkészítéséhez kellett.

Kívánok sok-sok derült éjszakát és türelmet a távcső mellett a kedves észlelőtársaimnak, akik hozzám hasonlóan a saját szemüknek szavaznak elsőbbséget!

Cseh Viktor